

Луцький національний технічний університет
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: УПРАВЛІННЯ, ТЕХНОЛОГІЇ, МОДЕЛІ

Колективна монографія

Видання восьме

Луцьк
ВІП Луцького НТУ
2022

УДК 338.48
П 26

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Луцького національного технічного університету
(протокол № 3 від 27 жовтня 2022 р.)*

Рецензенти:

Манн Руслан Володимирович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та управління Черкаського державного технологічного університету;

Костинець Валерія Володимирівна, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Папп Василь Васильович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту, управління економічними процесами та туризму Мукачівського державного університету.

Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. Видання восьме / за наук. ред. проф. Матвійчук Л.Ю., проф. Барського Ю.М., доц. Лепкого М.І. – Луцьк: ВІП Луцького НТУ, 2022. – 408 с.

ISBN 978-617-672-181-9

*Збережена авторська орфографія, пунктуація та стилістика.
Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.*

УДК 338.48
П 26

ISBN 978-617-672-181-9

© авторські тексти,
Луцький національний
технічний університет,
2022

Автори:

Антипюк О.В., інженер II категорії навчальної лабораторії краєзнавчих атласів кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Барський Ю.М., доктор економічних наук, професор, декан географічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки

Бедрадіна Г.К., кандидат економічних наук, доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Одеського національного економічного університету

Білей Є.В., аспірант кафедри економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Будкевич Г.Б., доцент кафедри фізичного виховання Мукачівського державного університету

Гавришко С.Г., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, завідувач кафедри фізичного виховання Мукачівського державного університету

Газуда Л.М., доктор економічних наук, професор кафедри економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Газуда М.В., доктор економічних наук, професор кафедри економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Газуда С.М., кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту туристичного і готельно-ресторанного бізнесу Ужгородського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету

Гладкий О.В., доктор географічних наук, академік НАН ВО України, професор кафедри туризму та рекреації Київського національного торговельно-економічного університету

Дащук Ю.Є., кандидат економічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Дробецька В.С., магістрант кафедри туризму та готельного господарства, Волинського національного університету імені Лесі Українки

Дупак Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Рівненського державного гуманітарного університету

Ерфан В.Й., кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Єрко І.В., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства, заступник декана з навчально-методичної та міжнародної діяльності географічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки

Зубехіна Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Ільїн Л.В., доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ільїна О.В., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ільтьо Г.Ф., кандидат політичних наук, доцент кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Карпюк З.К., кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Качаровський Р.Є., інженер II категорії навчальної лабораторії краєзнавчих атласів кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Килівник В.С., кандидат медичних наук, академік АН ПРЄ, доцент кафедри медичної реабілітації Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова

Кочан В.М., кандидат філософських наук, старший викладач кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Кучер П.В., кандидат географічних наук, старший викладач кафедри туризму Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського

Лепкий М.І., кандидат географічних наук, доцент, заступник декана з досліджень факультету митної справи, матеріалів та технологій Луцького національного технічного університету

Лисюк Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Лісова С.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Рівненського державного гуманітарного університету

Лужанська Т.Ю., кандидат географічних наук, доцент кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Лукіта О.Ф., аспірант кафедри економіки і підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Любіцева О.О., доктор географічних наук, академік НАН ВО України, професор, завідувач кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Маковецька Л.О., кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Матвійчук Л.Ю., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Мельник А. В., кандидат географічних наук, доцент Інституту природничих наук і туризму Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Мельник Н.В., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Мороз Ф.В., старший викладач кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Мостова К.А., аспірантка кафедри менеджменту організацій Одеського національного економічного університету

Нездоймінов С.Г., кандидат економічних наук, доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Одеського національного економічного університету

Новосад О.В., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економічної та соціальної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Папп Н.В., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку і оподаткування та маркетингу Мукачівського державного університету

Патійчук В.О., кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій Волинського національного університету імені Лесі Українки

Подоляк В.М., кандидат технічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Покоłodна М.М., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму і готельного господарства Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

П'ятка Н.С., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Свідло К.В., доктор технічних наук, професор кафедри туризму і готельного господарства Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

Сидорук С.В., кандидат економічних наук, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Слащук А.М., кандидат географічних, доцент кафедри економічної та соціальної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

Смаль Б.А., аспірант кафедри підприємництва, торгівлі та логістики Луцького національного технічного університету

Смирнов І.Г., доктор географічних наук, академік НАН ВО України, професор кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Смочко Н.М., доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри географії та суспільних дисциплін Мукачівського державного університету

Терещук О.С., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ціпошук С.А., студентка географічного факультету Волинського національного університету імені Лесі Українки

Чепурда Л.М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Черкаського державного технологічного університету

Чижевська Л.Т., кандидат географічних наук, доцент кафедри фізичної географії Волинського національного університету імені Лесі Українки

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ	10
1.1. Концептуальні засади забезпечення конкурентоспроможності індустрії гостинності регіонів	11
1.2. Геомаркетинг у дії: як відкладений попит стимулює постпандемійний розвиток туризму в країнах світу та в Україні	30
1.3. Ко-Брендинг у системі маркетингових альянсів сфери агротуризму	49
1.4. PR-технології у діяльності туристичних підприємств України	60
1.5. Теоретико-методологічні засади дослідження сервісної діяльності	82
1.6. Стратегія формування інноваційних послуг у барах готелів	97
1.7. Формування конкурентоспроможного екскурсійного продукту	113
1.8. Інноваційні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців індустрії гостинності	130
1.9. Міжнародний туризм України у період пандемії COVID-19	144
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ	154
2.1. Агротуристичні принади розвитку сільських територій	155
2.2. Основи медичної інформаціології та її використання для формування конкурентоспроможного продукту в галузі оздоровчого туризму	169
2.3. Безпека та якість ресторанного сервісу в умовах подолання наслідків пандемії	186
2.4. Тревел-блогінг туризм: особливості становлення та перспективи розвитку	204
2.5. Прикладні аспекти використання об'єктів історико-культурної спадщини для розвитку спеціалізованих видів туризму	221
2.6. Розвиток музейного туризму в Україні та світі як важливого елемента індустрії гостинності	244
2.7. Музеї як детермінанти розвитку туризму в умовах децентралізації	260

РОЗДІЛ 3. СТАН РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ 281

3.1. Оцінювання та геопросторовий аналіз суспільно-історичних рекреаційно-туристичних ресурсів Волинської області	282
3.2. Аспекти дослідження розвитку туристичної інфраструктури Волинської області	298
3.3. Традиційні та інноваційні види туризму Володимирського району Волинської області: сучасний стан і тенденції розвитку	313
3.4. Розвиток пішохідного туризму в Українських Карпатах	342
3.5. Оцінка та використання екскурсійно-туристичного потенціалу Волині	359
3.6. Перспективи розвитку туристично-рекреаційної діяльності Волинської області	375

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ

2.7. МУЗЕЇ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ *

Постійний прогресивний розвиток території забезпечується наявними ресурсами і їх раціональним використанням. Волинська область має вигідне географічне розташування, одночасно маючи державаний кордон з Республікою Польща (на заході) та Республікою Білоруссю (на півночі). Волинський регіон має потужний туристично-рекреаційний потенціал. Це зумовлює інтенсивний розвиток міжрегіонального та транскордонного співробітництва, зокрема у збереженні та відтворенні рекреаційного потенціалу прикордонних територій завдяки значному рівню привабливості після входження з 29.09.1995 р. (як частини Волині) до складу Єврорегіону «Буг», транскордонної організації трьох країн: Польщі, Білорусі та України.

Значні можливості відкриваються перед адміністративно–територіальними утвореннями, а саме територіальними громадами, у зв'язку із початком у 2015 році процесу децентралізації в Україні з прийняттям Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», що окреслив шляхи та умови об'єднання сільських, селищних та міських рад, враховуючи природні, історичні, економічні особливості території, у єдині потужні та самодостатні адміністративні одиниці, розпочалася фактично адміністративно-територіальна реформа.

У процесі децентралізації об'єднані громади отримали певні преференції у вигляді природних, земельних, економічних, фінансових та інші ресурсів, розміщені в межах цих територій. Водночас держава передала новим утворенням право розпоряджатися всіма цими благами самостійно. Проте існуюча законодавча база та фінансові ресурси держави не дозволяють у повній мірі забезпечити усі наявні соціально-економічні потреби територіальних новоутворень. За умови правильного господарювання, підтримці державного та регіональних бюджетів, залучаючи довгострокові і середньострокові кредити та інвестиції, а також грантові кошти, громади отримують можливість вирішення багатьох наболілих господарських, економічних (зокрема у рекреаційній галузі) проблем. Керівництво громад здійснює активний пошук нових форм управління ресурсами, розвитку різних галузей економіки та отримання додаткових фінансів. У даній ситуації туристична галузь має перспективу стати потужним локомотивом розвитку економіки громад. Для цього необхідно вже сьогодні розпочати популяризацію туристичних об'єктів, що здатні зацікавити потенційних туристів, створення нових туристичних маршрутів, розширення номенклатури туристичних послуг тощо ^{1 2 3 4 5 6}.

* Автори Мельник А.В., Качаровський Р.Є., Єрко І.В., Мельник Н.В.

¹ Бенедюк В. В., Качаровський Р. Є. Краєзнавчі можливості шкільних музеїв прикордонних громад Волинської області. *Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities*. матер. І Міжнар. наук.-практ. Конф. (02 квітня 2021 р.) International scientific journal «Grail of Science» № 2-3 (April, 2021). Відень, Австрія – Вінниця, Україна, 2021. С.683–687.

² Бенедюк В. В., Качаровський Р. Є., Антипюк О. В. Краєзнавчий потенціал шкільних музеїв Камінь-Каширського району Волинської області. *Problems and tasks of modernity and approaches to their solution*, 02–05 бер. 2021р., матер. VIII Міжн. наук.-практ. конф. Токіо, Японія, 2021. С. 58–61.

Об'єктами туристичного інтересу, які за своїми атрактивними характеристиками мають значні перспективи залучення до регіонального туристичного продукту, можуть стати шкільні музеї, адже вони здатні забезпечувати не тільки освітньо-виховну, культурно-просвітницьку, але й туристично-рекреаційну функції^{1 2 3 4 5 7 8}.

Внаслідок реформування територіальні громади (ТГ), особливо прикордонні отримали можливість розширення транскордонного співробітництва з відповідними територіями сусідніх країн, особливо у туристично-рекреаційній сфері. Наявні ресурси дають підстави для соціально-економічного зростання цих порівняно слабо економічно розвинених територій. Очевидною є необхідність детального вивчення реальних можливостей сучасних об'єднаних територіальних громад в розрізі новостворених адміністративно-територіальних районів Волинської області в розбудові рекреаційного потенціалу.

Питанням особливостей діяльності шкільних музеїв та організації краєзнавчої роботи у закладах освіти регіонів присвячені публікації С. Войчик, Л. Гайда, Л. Грабинська М. Костриця, І. Личак, М. Лощинин, І. Медведєва, Н. Мінакова, І. Прус, Ф.Рябчикова, А. Сайненський, Я. Треф'як, М. Юхневич. Питання залучення закладів музейного типу до туристично-рекреаційної діяльності доволі популярне серед науковців. Туристичний потенціал музейного туризму Тернопільського Придністер'я вивчав А.О. Вільчинський. Роль сучасних наративних музеїв у міському просторі стала об'єктом дослідження М. Зубара та Д. Панто.

Музейна діяльність у закладах освіти Волині є одним із аспектів у наукових дослідженнях Г. Бондаренка, О. Вернидубова, Л. Грабинської, Г. Гуртового, В. Камінської, В. Надольської, А. Силюка, Л. Толстіхіна, Л. Хмелярської. Просторову організацію мережі шкільних музеїв Волині як об'єктів краєзнавства та туризму в розрізі районів та територіальних громад, вивчали В. Бенедюк, Т. Павловська, Н. Мельник, А. Мельник, Р. Качаровський, О. Антипюк, М. Чабанчук, О.Мельник.

---

³ Бенедюк В. В., Качаровський Р. Є., Антипюк О. В. Шкільні музеї Ковельського району Волинської області як об'єкти краєзнавства. Географія та туризм: матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф., (26 лютого 2021 року) : зб. наук. праць. Харків, 2021. С. 189–198.

⁴ Вільчинський А.О. Музейний туризм в аспекті розвитку туристичного потенціалу в межах Тернопільського Придністер'я. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. 2012. № 1. С. 170-174.

⁵ Качаровський Р.Є., Чир Н.В., Єрко І.В., Карпюк З.К., Антипюк О.В. Шкільні музеї об'єднаних територіальних громад Волинської області як об'єкти пізнавального туризму. Розвиток мистецьких осередків як засіб збереження етнокультури Гуцульщини: Наук.-практ. конф. у рамках проведення Міжнар. мистец. форуму «Барви Карпат» (20 вересн. 2019 року). Косів, 2019. С. 76-81.

⁶ Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>. (дата звернення: 17.05.2022).

⁷ Рябчикова Ф. Музей і місцева громада: шляхи взаємодії // Волинський музейний вісник : наук. зб. / упр-ня культури Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; каф. документознавства і музейн. справи СНУ ім. Лесі Українки; Упоряд. А. Силюк. Луцьк, 2015. Вип. 7. С. 102–107.

⁸ Яцечко-Блаженко Т. В. Музейний продукт у добу цифрових технологій / Музейна педагогіка - проблеми, сьогодення, перспективи : матер. Наук.-практ. конф. (24-25 вересня 2013 р.) Національній Києво-Печерській історико-культурній заповідник. К., 2013. С.77–79.

Вагомим елементом туристично-рекреаційного комплексу регіону, що має істотний вплив на формування туристичної привабливості є заклади культури, зокрема музеї – багатофункціональні заклади, призначені для вивчення, збереження, використання та популяризації історико-культурних і природничо-наукових цінностей. Культурна спадщина – це національний, духовний, економічний і соціальний здобуток нації, складова формування української ідентичності, що перебуває під охороною і є одним з основних Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр. (Постанова КМУ від 5.08.2020 р., № 695), розробленої на виконання Закону України «Про засади державної регіональної політики» (від 5.02.2015 р., № 156-VIII)⁹. Музейні установи як соціальні та культурні явища, є дієвою формою пізнання минулого і сьогодення, формування загальнолюдських цінностей, відновлення історичної пам'яті, сучасної успішної діяльності у сфері туристично-дозвіллевих послуг.

Жоден об'єкт не може функціонувати без чіткого нормативно-правового урегулювання аспектів його діяльності, це стосується й шкільних музеїв. Враховуючи саму назву «шкільні музеї», стає зрозумілим, що важливу роль у їх діяльності відіграє законодавство про освіту.

В Законах України «Про освіту»¹⁰ та «Про повну загальну середню освіту»¹¹ подано чітко типізацію навчальних закладів, що забезпечують ефективне здійснення навчального процесу та надання якісних освітніх і пізнавальних послуг. Законом визначається, що заклад освіти – це комплекс навчальних кімнат, лабораторій, музеїв, майстерень, спортзалів, майданчиків та інших спеціалізованих приміщень. Вони дають змогу забезпечити повноту, цілеспрямованість та якість навчального процесу з метою отримання всебічного розвитку, навчання, виховання, виявлення обдарувань, соціалізації особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і здобуття освіти упродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності, дбайливого ставлення до родини, країни, довкілля, спрямування діяльності на користь людям і суспільству та формування в учнів компетентностей, визначених законами та державними стандартами^{10, 11}.

Нормами Закону України «Про музеї та музейну справу»¹² дається чітке визначення поняття музей – це науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини.

⁹ Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5.02.2015 р., № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 17.05.2022).

¹⁰ Про освіту. Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 21.05.2022).

¹¹ Про повну загальну середню освіту. Закон України від 16 січня 2020 р. № 463-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 21.05.2022)

¹² Про музеї та музейну справу Закон України від 29 червня 1995 р. № 249/95-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.05.2022).

Нормативно правова база створює передумови для поділу музеїв за профілем на природничі (палеонтологічні, антропологічні, геологічні, мінералогічні, біологічні, ботанічні, зоологічні), історичні (загальноісторичні, військово-історичні, історії релігії, історико-побутові, археологічні, етнографічні), літературні, художні (образотворчого, народного, декоративно-прикладного, сучасного мистецтва), мистецькі (театральні, музичні, музеї кіно), науково-технічні, комплексні (краєзнавчі, екомузеї), галузеві тощо.

Шкільні музеї, що є фактично спеціалізованою установою при закладах освіти, у своїй роботі керуються Наказом Міністерства науки і освіти України від 22.10.2014 р. № 1195 «Про затвердження положень про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України»¹³, поєднують культурно-освітні, науково-дослідні функції.

Наказ № 1195¹³ визначає головними завдання шкільних музеїв як:

1) постійне сприяння удосконаленню навчально-виховного процесу закладів освіти;

2) розширення і поглиблення загальноосвітньої та професійної підготовки учнівської молоді засобами позакласної, позашкільної роботи;

3) розвиток її творчих інтересів до пошукової краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної та природоохоронної роботи;

4) формування у підростаючого покоління розуміння нерозривного взаємозв'язку минулого, сучасного і майбутнього України;

5) допомога педагогічному колективу закладу освіти у впровадженні нових нетрадиційних форм роботи за інтересами;

6) вивчення, охорона і пропаганда пам'яток історії, культури і природи рідного краю;

7) проведення культурно-освітньої роботи серед учнівської молоді та інших верств населення.

Серед багатьох завдань шкільних музеїв, кілька наближує їх до туристичної діяльності, а саме:

1) розвиток творчих інтересів до пошукової краєзнавчої, науково-дослідницької, художньо-естетичної та природоохоронної роботи;

2) вивчення, охорона і пропаганда пам'яток історії, культури і природи;

3) проведення культурно-освітньої роботи серед учнівської молоді та інших верств населення.

У практичній площині шкільні музеї у своїй роботі застосовують різноманітні форми використання музейної експозиції і фондів матеріалів, що у поєднанні з направленістю музею створює потужну інформаційну картину для пізнавального туризму.

На сьогоднішній день в Україні створено і функціонує 1 469 територіальних громад, на території Волинської області діє 54 громади. 12

¹³ Про затвердження положень про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України. Наказ Міністерства науки і освіти України від 22.10.2014 р. № 1195. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-14#Text> (дата звернення: 17.05.2022)

червня 2020 р. Кабінет Міністрів України прийняв 24 розпорядження щодо визначення адміністративних центрів та затвердження територій громад областей.

Верховна рада України своєю постановою від 17. 07. 2020 р. № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів»¹⁴, здійснила наступний етап адміністративно-територіальної реформи, фактично укрупнивши райони до 139, зокрема на території області їх утворено чотири, зокрема Володимир-Волинський (центр м. Володимир-Волинський, площа 2 556,5 км², населення 172 947 осіб), Камінь-Каширський (м. Камінь-Каширський, 4 679,7 км², 131 592 осіб), Ковельський (м. Ковель, 7 658,7 км², 269 595 осіб), Луцький (м. Луцьк, 5 249,1 км², 457 287 осіб).

На території Володимир-Волинського району утворено – 11 громад, Камінь-Каширського – п'ять, Ковельського – 23, Луцьк – 15¹⁵.

У територіальних громадах Волинської області функціонує 184 шкільні музеї, ними охоплено близько 30 % загальноосвітніх закладів (за даними на 01.01.20 р. – 614 шкіл різного ступеня). Саме в розрізі громад, що є власниками і управлінцями сфери освіти, а отже, і шкільних музеї доцільно розглядати особливості їх геопросторового розміщення, що подано у табл.1.

Таблиця 1

Шкільні музеї територіальних громад Волинської області

Громада	Населений пункт	Музей
<i>Володимир-Волинський район</i>		
Володимир-Волинська	м. Володимир	три етнографічних та два історичний
Затурцівська	с. Губин	історична кімната-музей
	с. Затурці	кімната-музей у ЗОШ В.Липинського та історії села
	с. Зубильне	історії села
	с. Озютичі	історії села
Зимнівська	с. Зимне	історії села
Іваничівська	смт Іваничі	бойової Слави «Пам'ять» ЗОШ № 2
	с. Мишів	історична Кімната-Музей
Литовезька	с. Заболотці	історії села
	с. Литовеж	історії села
	с. Мовники	історії села
Локачинська	с. Колпитів	історії села
	с.Линів	історії села
	с. Старий Загорів	історії села
Нововолинська	м. Нововолинськ	п'ять етнографічних та історичний
Оваднівська	с. Галинівка	Краєзнавчий
Павлівська	с. Жашковичі	кімната-музей образотворчого мистецтва
	с. Колона	краєзнавчий музей
	с. Милятин	кімната-музей бойової слави та історії села

¹⁴ Про утворення та ліквідацію районів. Постанова Верховної ради України від 17 липня 2020 р. № № 807-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення: 20.01.2022).

¹⁵ Децентралізація влади. URL: <http://decentralization.gov.ua/region/item>. (дата звернення: 21.05.2022)

	с. Павлівка	етнографічний музей «Берегиня»
Поромівська	с. Бужанка	музей-кімната М. М. Корзонюка
Устилузька	м. Устилуг	прикордонної слави ЗОШ I-III ст.
<i>Камінь-Каширський район</i>		
Камінь-Каширська	с. Велика Глуша	історії села
	с. Гута Боровенська	Етнографічний
	с. Гута Каміньська	історичний музей
	м. Камінь-Каширська	два історичні музеї
	с. Підцир'я	історичний музей
	с. Пнівне	історичний музей
	с. Черче	історичний музей
Любешівська	с. Бірки	Краєзнавчий
	сміт Любешів	два історичні музеї
	с. Люб'язь	історії села
Маневицька	с. Будки	історії села
	с. Комарове	історії села
	с. Костюхнівка	історичний музей
	с. Красна Воля	історичний музей
	с. Кукли	історичний музей
	сміт Маневичі	історичний музей
	с. Оконськ	історії села
	с. Старий Чорторійськ	історії села
	с. Цміни	історії села
	Прилісненська	с. Нова Руда
с. Прилісне		історичний
Сошичненська	с. Карасин	Етнографічний
	с. Личини	Етнографічний
	с. Нуйно	Етнографічний
<i>Ковельський район</i>		
Вишнівська	с. Машів	Історичний
	с. Мосир	Галузевий
	с. Олеськ	Історичний
	с. Радехів	Історичний
	с. Штунь	історичний
Голобська	сміт Голоби	історії села
Головненська	сміт Головне	Мистецький
	с. Гупали	Краєзнавчий
Дубечненська	с. Дубечне	Історичний
	с. Кримне	Історичний
	с. Рокита	Етнографічний
	с. Текля	Етнографічний
	с. Яревище	Етнографічний
Дубівська	с. Дубове	історії села
	с. Секунь	Етнографічний
Заболоттівська	с. Гута	історії села
	с. Тур	історії села
Забродівська	с. Заброди	історії села
	с. Замшани	історії села
Ковельська	м. Ковель	сім історичних, чотири етнографічні літературний, краєзнавчий та галузевий

Колодажненська	с. Любитів	літературний, історичний, етнографічний, природничий
	с. Уховецьк	Історичний
Луківська	сmt Луків	військово-історичний музей «Пам'ять» Луківської ЗОШ І-ІІІ ст.
	с. Новосілки	історії села
Любомльська	м.Любомль	три історичні
	с. Куснища	Етнографічний
Поворська	с. Озерне	Етнографічний
	с. Поворськ	історичний музей при ЗОШ І-ІІІ ст.
Ратнівська	сmt Ратне	Історичний
Рівненська	с. Гуца	кімната-музей прикордонної слави та етнографічний
	с. Забужжя	етнографічна Кімната-Музей
Самарівська	с. Самари	кімната-музей бойової слави
Сереховичівська	с. Мильці	Етнографічний
Смідинська	с. Смідин	Етнографічний
Старовижівська	сmt Стара Вижівка	два історичних та етнографічний
Турійська	с. Купичів	два історичних та мистецький
	с. Мокрець	історії села
	с. Соловичі	історії села
	сmt. Турійськ	музей історії освіти Турійщини
Шацька	сmt Шацьк	прикордонна кімната-музей ЗОШ
	с. Піша	Історичний
	с. Світязь	Краєзнавчий
<i>Луцький район</i>		
Берестечківська	с. Горішне	Етнографічний
	с. Зелене	історії села
	с. Лобачівка	історії села
	с. Мерва	історії села
Боратинська	с. Городище	історії села
	с. Лаврів,	історії села
	с. Ратнів	історії села
Городищенська	сmt Сенкевичівка	історії селища
Горохівська	м. Горохів	два історичних
	с. Озерці	історії села
	с. Ощів	історії села
	с. Підбереззя	музей бойової слави та історії села
Доросинівська	с. Доросині	історії села
Ківерцівська	м. Ківерці	кімната-музей бойової слави ЗОШ № 4
	с. Човниця	Академіка Михайла Кравчука при ЗОШ І-ІІ Ст.
Колківська	сmt Колки	історична кімната-музей
	с. Рудники	етнографічний
	с. Чорниж	Історичний
Копачівська	с. Залісці	історії села
Луцька	с. Забороль	Етнографічний
	м.Луцьк	сім етнографічних, літературний, природничий, 14 історичних

	с. Жидичин	історичний при ЗОШ I-III ст
	с. Одереди	Етнографічний
Мар'янівська	с. Брани	Історичний
	смт Мар'янівка	Історичний
	с. Скригове	Історичний
Підгайцівська	с. Хорлупи	Історичний
Рожищенська	с. Мильськ	Історичний
	м. Рожище	два музеї бойової слави ЗОШ № 1 і 2
Торчинська	с. Смолигів	Історичний
	смт Торчин	Історичний
Цуманська	с. Грем'яче	етнографічний
	с. Клубочин	Історичний
	с. Сильне	Історичний
	смт Цумань	Історичний

Враховуючи нормативно-правові документи у сфері освіти можемо відзначити, що шкілі музеї є структурними підрозділами загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів і перебувають у сфері управління освітніх структурних підрозділів територіальних громад Волинської області. Загальний же облік і визначення особливостей та елементів управління, поточної діяльності і функціонування, політики підбору та висвітлення матеріалів здійснюється та урегульовується на основі нормативних документів Управління освіти і науки Волинської ОДА та відповідних структурних підрозділів районних державних адміністрацій. Проаналізувавши надані згаданим управління та районними державними адміністраціями матеріали можемо здійснити певне групування кількості шкільних музеїв в розрізі територіальних громад та районів області (рис. 1), а також розподіл за профілем діяльності.

Проаналізувавши табл.1 та рис.1 можемо відмітити наявність шкільних музеїв у 50 із 54 територіальних громадах Волинської області, що дозволяє ствердити, що ними охоплено 92,6 % адміністративно- територіальних одиниць краю. З рис.1 найбільше їх у громадах Ковельського – 65, Луцького – 60 та Володимир-Волинського – 33 , а найменше – Камінь-Каширському районах – 26.

У Володимир-Волинському та Камінь-Каширському районах вони функціонують у всіх громадах, водночас у Луцькому вже у 93,3 % ТГ (шкільні музеї відсутні у Олицькій ТГ), а в Ковельському в лише у 86,9 % (у Велимченській, Велицькій та Люблинецькій ТГ). Найбільше їх у містах обласного значення, що одночасно є центрами громад (Луцьку – 23, Володимирі-Волинському – п'ять, Ковелі – 14, Нововолинську – шість).

Рекордсменами по кількості шкільних музеїв у Володимир-Волинському районі є Нововолинська – шість (18 % музеїв громади). По п'ять (15%) у Володимир-Волинській, Затурцівській та Павлівській ТГ. Найбільше музеїв у Камінь-Каширському районі має Маневицька громада – дев'ять або 35%, друге місце посідає Камінь-Каширська – вісім (31 %). У Ковельському районі беззаперечним лідером є Ковельська ТГ – 14 музеїв або 19 %, потім йдуть

Турійська – шість (9 %), Вишнівська, Дубечненська, Колодяжненська (Ковельський) по п'ять (7,5 %) . Водночас у Луцькому та й загалом в області першість належить Луцькій громаді – 26 або 43 % музеїв району та 14 % області. У більшості інших громад створено по одному-два музеї.

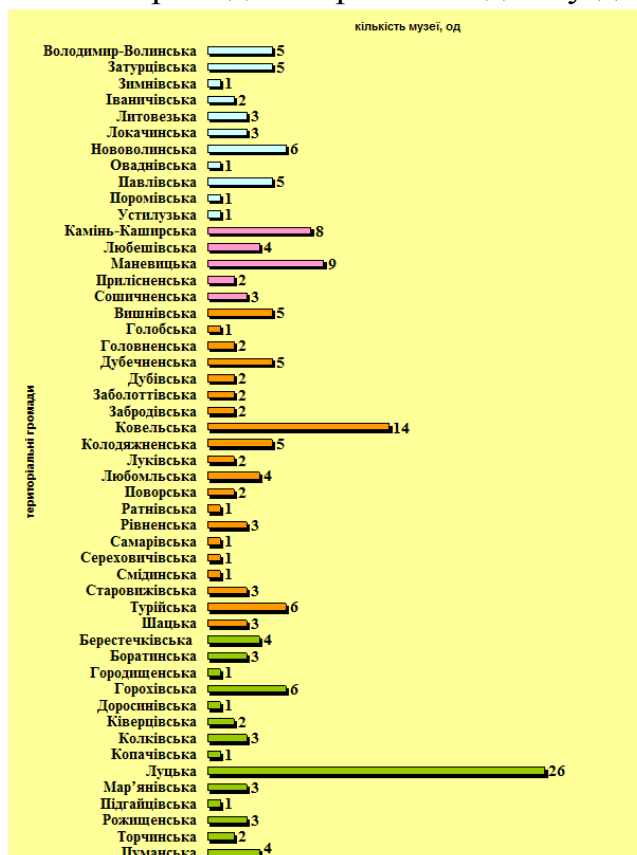

Рис. 1. Шкільні музеї територіальних громад Волинської області

Примітка: блакитним кольором подані громади Володимир-Волинського, рожевим – Камінь-Каширського, помаранчевим – Ковельського, зеленим – Луцького районів.

Частка, що припадає на кожен район відображена на (рис. 2). При цьому у Ковельському районі вона найбільша – 35,3 %, а у Камінь-Каширському – найменша – 14,2 %.

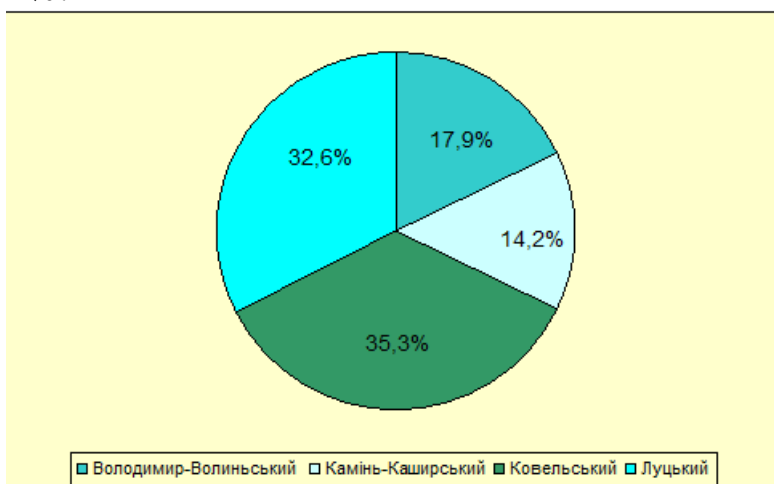

Рис. 2. Частка шкільних музеїв в розрізі районів Волинської області

Розподіл музейних установ за профілем в розрізі районів подано у табл. 2.

Таблиця 2

Кількість музеї за профілем діяльності у районах Волинської області

Профіль музею	Володимир-Волинський	Камінь-Каширський	Ковельський	Луцький	Разом
історичний	21	20	40	46	127
краєзнавчий	2	1	3	-	6
образотворчого мистецтва	1	-	-	-	1
літературний	-	-	2	1	3
мистецький	-	-	2	-	2
етнографічний	9	5	15	12	41
галузевий	-	-	2	-	2
природничий	-	-	1	1	2
Всього	33	26	65	60	184

За профілями музеї розподілені таким чином: найбільше 69,0 % (127) з них історичні, зокрема: широкого історичного профілю – 60, військово-історичні – 11, історії села чи навчального закладу – 52, історії особи – чотири). Частка розподілу історичних музеїв за видами діяльності подана на рис.3 Друге місце посідають шкільні музеї етнографічного профілю, їх в області налічується 41 (22,3 %). Далі йдуть краєзнавчі – шість (3,3 %), літературні – три (1,6 %), мистецькі – два (1,1 %), галузеві – два (1,1 %), природничі – два (1,1 %) та образотворчого мистецтва – один (0,5 %).

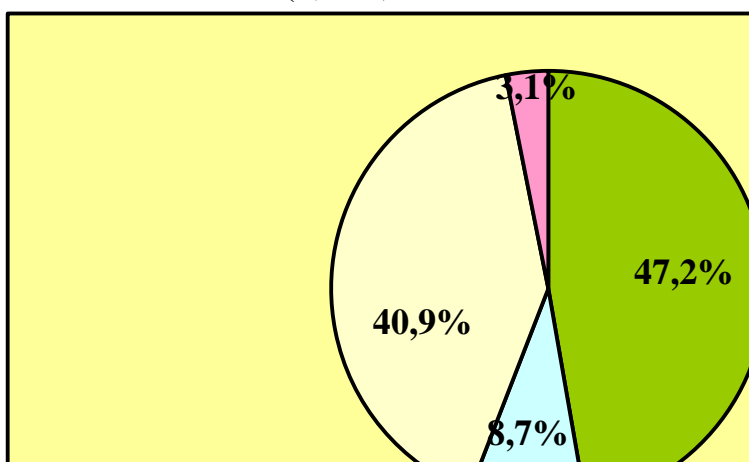

Рис. 3. Частка історичних шкільних музеї ТГ Волинської області за видами діяльності

Значна частина шкільних музеїв за видом діяльності належить до історичних (широкого історичного профілю, історії села чи навчального закладу, історії особи) та етнографічних, вони представлені у всіх районах.

Сучасний розподіл частки шкільних музеїв за профілем діяльності поданий на рис. 4-7.

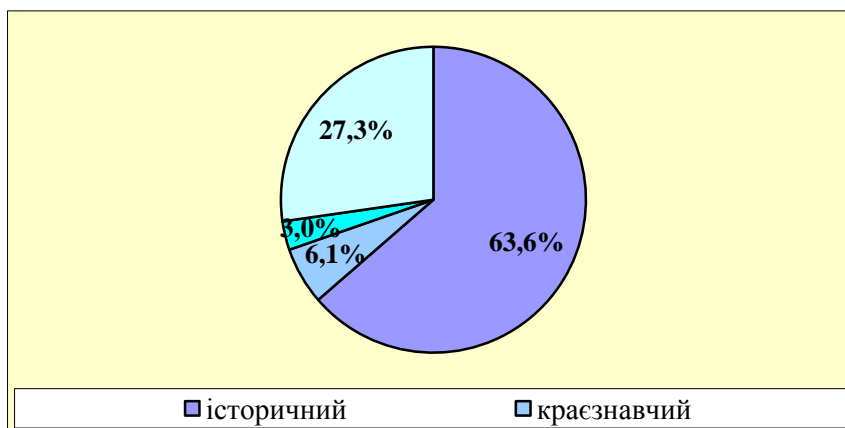

Рис. 4. Частка шкільних музеїв Володимир-Волинського району Волинської області за профілем діяльності

У Володимир-Волинському районі більшість музеїв за профілем діяльності належить до історичних 21 або 63,6 % і етнографічних 9 або 27,3%. Серед історичних виділяють музей-кімнату В.Липинського у с. Затурці (Затурцівська ТГ) та М. М. Корзонюка у с. Бужанка (Поромівська ТГ), а також музеї Бойової та Прикордонної Слави що розміщені у м.Устилуг (Устилузька ТГ), смт Іваничі (Іваничівська ТГ) і с. Милятин (Павлівська ТГ). Також діє музей образотворчого мистецтва – єдиний в області, у с. Жашковичі (Павлівська ТГ) та два (6 %) краєзнавчих у сс. Галинівка (Оваднівська ТГ), Колона (Павлівська ТГ).

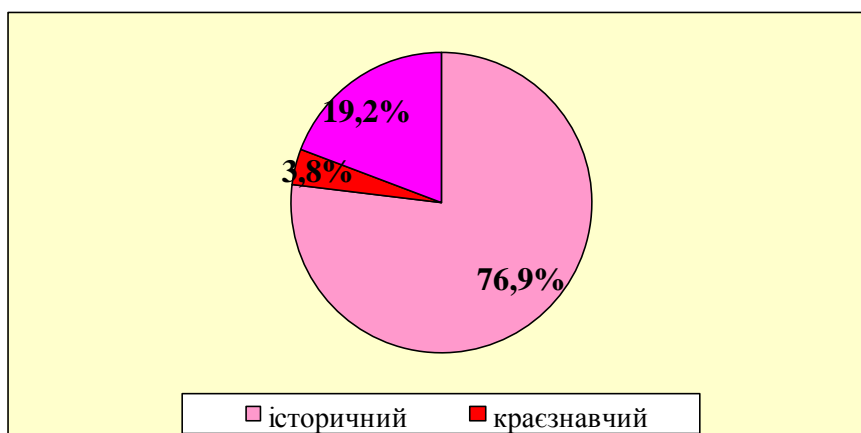

Рис. 5. Частка шкільних музеїв Камінь-Каширського району Волинської області за профілем діяльності

Переважає частина музеїв Камінь-Каширського району належить до історичного (20) профілю діяльності (широкого історичного профілю, історії села чи навчального закладу), що становить понад 76,9%; П'ять етнографічних музеїв складають лише 19,2 % і розміщені у селах: Гута Боровенська (Камінь-Каширська ТГ), Нова Руда (Прилісненська ТГ), Карасин та Нуйно (Сошичненська ТГ).

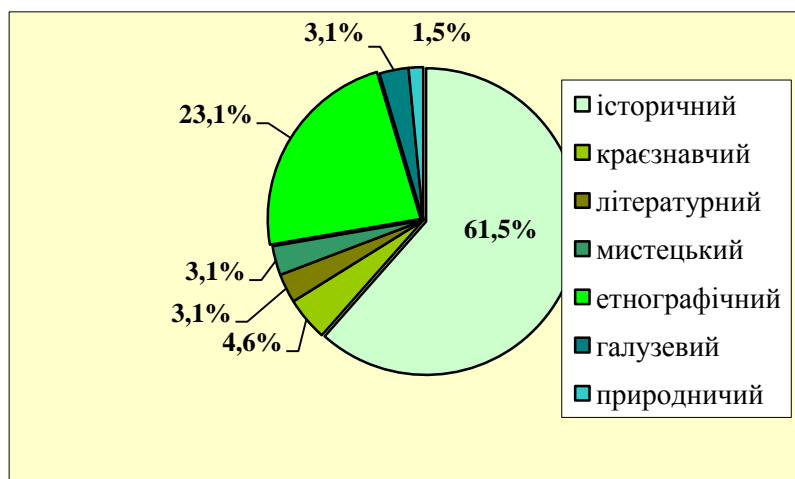

Рис. 6. Частка шкільних музеїв Ковельського району Волинської області за профілем діяльності

У Ковельському районі шкільні музеї переважають за профілями розподілені є історичні – 40 (61,5 %) та етнографічні – 15 (23,1 %). Потім ідуть краєзнавчі – три (4,6 %) / По два музеї або 3,1 % літературного, мистецького та галузевого профілю і лише один (1,5 %) – природничого. Водночас в районі відсутні лише шкільні музеї з образотворчого мистецтва.

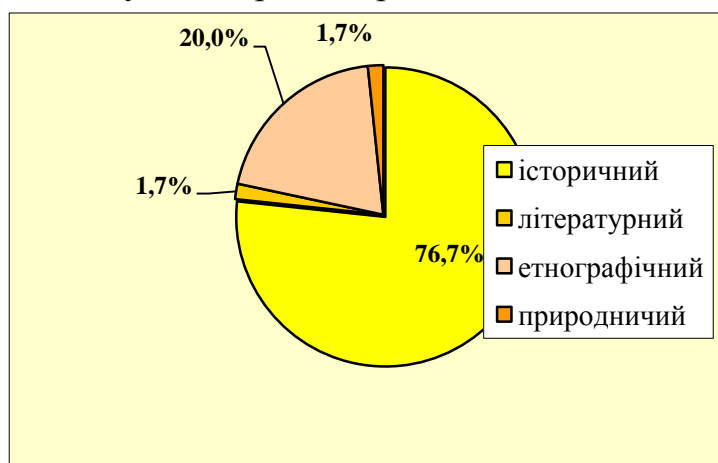

Рис. 7. Частка шкільних музеїв Луцького району Волинської області за профілем діяльності

Домінуючими у Луцькому районі за профілем є історичні музеї яких у громаді – 46 закладів (76,7,0%), з них історичного профілю – 30, військово-історичні – 3, історії села чи навчального закладу – 12, історії особи – 1. Етнографічних музеїв у ТГ налічується 12 (20,0 %) – сім власне у м. Луцьк та по одному у сс.Горішне (Берестечківська ТГ), Грем'яче (Цуманська ТГ), Забороль і Одереди (Луцька ТГ) та Рудники (Колківська ТГ). Крім того, у м.Луцьку функціонують літературний та природничий музеї.

Загалом історичні музеї переважають у кожному з чотирьох районів області, їх питома вага (табл.1) коливається від 61,5 % у Ковельському до

77,0 % у Камінь-Каширському. Слід відмітити, що серед музеїв історичного профілю більшість – це музеї широкого історичного профілю – 47,2 % та історії села чи навчального закладу – 40,9 %. (рис.3).

Широко представлені музеї військово-історичного спрямування: прикордонної слави при ЗОШ I-III ст. у м. Устилуг Устилузької ТГ, бойової слави «Пам'ять» у смт Іваничі Іваничівська ТГ, бойової слави с. Милятин Павлівська ТГ (Володимир-Волинського району), бойової слави при ЗОШ № 4 м. Ківерці Ківерцівська ТГ та ЗОШ № 1 і 2 м. Рожище Рожищенська ТГ (Луцький), бойової слави у с. Самари Самарівська ТГ, партизанської слави у с. Гуща Рівненська ТГ, прикордонна кімната-музей при ЗОШ смт Шацьк Шацька ТГ, військово-історичний музей «Пам'ять» Луківської ЗОШ I-III ст. Луківська ТГ (Ковельський).

Частка етнографічних збільшується (рис.4-7) з 19,2 % у Камінь-Каширському до 27,4 % у Володимир-Волинському районах. В розрізі територіальних громад найбільша кількість етнографічних музеїв спостерігається у Луцькій ТГ (Луцький район) – сім або 17,1 % загальної кількості, Нововолинській ТГ (Володимир-Волинський) – п'ять або 12,2 %, Ковельській ТГ (Ковельський) – чотири або 9,7%, Володимир-Волинській ТГ (Володимир-Волинський), Сошичненській (Камінь-Каширський) та Дубечненській (Ковельський) – по три або 7,3 %.

Водночас діють краєзнавчі у с. Галинівка Оваднівської ТГ, с. Колона, Павлівської ТГ (Володимир-Волинського району), у с. Бірки Любешівської ТГ (Камінь-Каширського), с. Гупали Головненської ТГ, м. Ковель Ковельської ТГ, с. Світязь Шацької ТГ (Ковельського); образотворчого мистецтва у с. Жашковичі Павлівської ТГ (Володимир-Волинського); природничий та літературний у м. Луцьку Луцької ТГ (Луцького), літературний у м. Ковель Ковельської ТГ та с. Любитів Колодяжненської ТГ (Ковельського), галузевий у с. Мосир Вишівської ТГ, м. Ковель Ковельської ТГ, природничий у с. Любитів Колодяжненської ТГ та мистецький у смт Головне Головненської ТГ (Ковельського).

За вагомі успіхи у підвищенні ефективності навчально-виховного процесу, формуванні й збереженні Музейного фонду України, популяризації пам'яток історії та культури, природи Волині, враховуючи значний внесок у популяризацію особливостей волинського краю звання «Зразковий музей» удостоєно 28 шкільних музеїв краю, що розташовані у 23 громадах (46,0 % всіх ТГ) всіх районів, зокрема найбільше у Ковельському – 10 та Луцькому – дев'ять, у Володимир Волинському – п'ять, Камінь-Каширському – чотири (табл. 3).

Відносно загальної кількості шкільних музеїв частка «зразкових» складає приблизно однакові, проте не дуже високі показники: у Володимир - Волинському районі – 15,15 % (п'ять з 33), Камінь-Каширському – 15,38 % (чотири з 26), Ковельському – 15,38 % (10 з 65) та Луцькому – 15,01 % (дев'ять з 60).

«Зразкові» шкільні музеї ТГ Волинської області

Громада	Населений пункт	Музей
<i>Володимир-Волинський район</i>		
Володимир-Волинська	м. Володимир	етнографічний
Локачинська	с. Старий Загорів	історії села
Нововолинська	м. Нововолинськ	три етнографічних
<i>Камінь-Каширський район</i>		
Камінь-Каширська	с. Велика Глуша	історії села
	с. Черче	історичний
Любешівська	смт Любешів	історичний
Прилісненська	с. Прилісне	історичний
<i>Ковельський район</i>		
Вишнівська	с. Штунь	історичний
Ковельська	м. Ковель	Історичний
Колодяжненська	с. Уховецьк	Історичний
Луківська	с. Новосілки	історії села
Любомльська	м. Любомль	історичний
Поворська	с. Поворськ	історичний
Старовижівська	смт Стара Вижівка	етнографічний
Турійська	с. Купичів	історичний
	с. Мокрець	історії села
Шацька	с. Світязь	Красназавчий
<i>Луцький район</i>		
Ківерцівська	м. Ківерці	кімната-Музей Бойової Слави ЗОШ № 4
	с. Човниця	академіка Михайла Кравчука
Колківська	смт Колки	історична кімната-музей
Луцька	м. Луцьк	етнографічний, природничий, історичний
	с. Жидичин	історичний
Підгайцівська	с. Хорлупи	історичний
Рожищенська	м. Рожище	музей Бойової Слави ЗОШ № 2

Частка «Зразкових музеїв», що припадає на кожен район відображена на (рис. 8). При цьому у Ковельському районі вона найбільша – 35,7 %, а у Камінь-Каширському – найменша – 14,3 %.

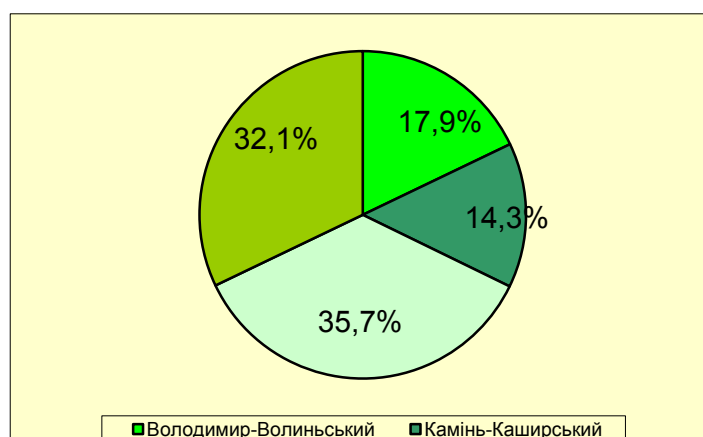

Рис. 8. Частка шкільних музеїв в розрізі районів Волинської області

Для більшості із 23 громад характерним є наявність одного чи двох «зразкових музеїв». Водночас у Луцькій ТГ (Луцький район) їх найбільше – чотири або 14,28 %, Нововолинській (Володимир-Волинський) – три або 10,7 %, а у Камінь-Каширській (Камінь-Каширський), Турійській (Ковельський) та Ківерцівській (Луцький) по два або 7,14 % від усіх «зразкових музеїв» рис. 9.

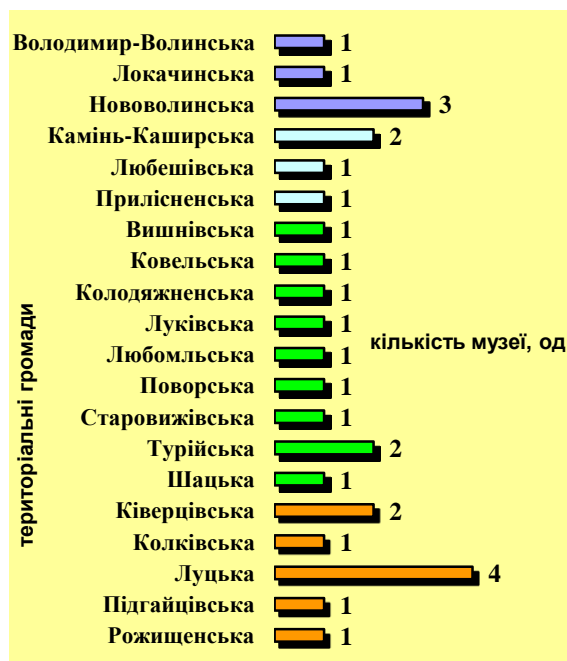

Рис. 9. «Зразкові» шкільні музеї територіальних громад Волинської області
Примітка: фіолетовим кольором подані громади Володимир-Волинського, блакитним – Камінь-Каширського, зеленим – Ковельського, помаранчевим – Луцького районів.

За профілем діяльності «зразкові» музеї розподілені таким чином: найбільше – історичні: 20 (з них широкого історичного профілю – 13, військово-історичні – два у мм. Ківерці Ківерцівська ТГ та Рожище Рожищенська ТГ (Луцький), історії села чи навчального закладу – чотири, історії особи – один у с. Човниця Ківерцівська ТГ (Луцький), етнографічні – шість, краєзнавчі – один у с.Світязь Шацька ТГ (Ковельський), природничі – один у м.Луцьк Луцької ТГ (Луцький).

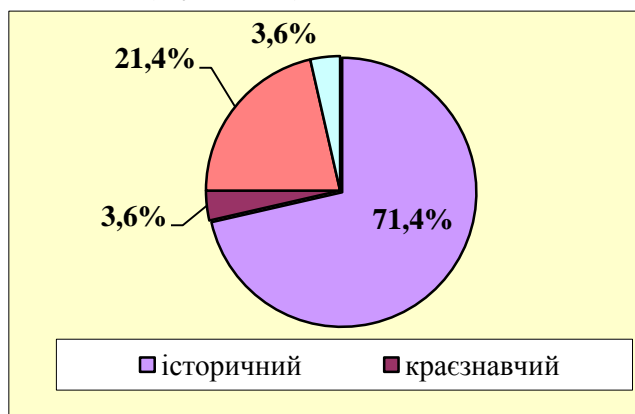

Рис. 10. Частка «зразкових» шкільних музеїв Волинської області за профілем діяльності

Найбільша частка (рис.10) «зразкових музеїв» припадає на історичні – 71,4 % та етнографічні – 21,4 %. Водночас на краєзнавчі та природничі припадає – 3,6 %. Необхідно відмітити, що серед літературних, мистецьких, образотворчого мистецтва та галузевих шкільних музеїв звання «Зразковий музей» не присвоювались.

Шкільні музеї відіграють важливу роль у туристично-рекреаційному потенціалі Волинської області, а враховуючи процеси децентралізації та необхідність забезпечення потужними туристичними об'єктами, що могли б увійти у туристично-рекреаційні маршрути, як по громаді так і по району й регіону та здатні зацікавити потенційного туриста особливостями історичного розвитку, етно-культурного життя волинян та природними цікавинками краю Це в свою чергу дозволить посилити розвиток галузі туризму та покращити соціально-економічне становище регіон вцілома та громад зокрема. Наявність шкільних музеїв у громадах та коефіцієнт їх забезпеченості (табл. 4) є досить важливим для визначення ефективності роботи галузі та шляхів її удосконалення

Таблиця 4

Коефіцієнт забезпеченості шкільними музеями
ТГ Волинської області

Територіальна громада	Площа, км ²	Кількість шкільних музеїв, од	Коефіцієнт забезпеченості, од/км ²
Володимир-Волинський район			
Володимир-Волинська	104,2	5	0,04798
Затурцівська	366,3	5	0,01365
Зимнівська	309,1	1	0,00324
Іваничівська	99,2	2	0,02016
Литовезька	124,0	3	0,02419
Локачинська	344,4	3	0,00871
Нововолинська	75,2	6	0,07979
Оваднівська	355,1	1	0,00282
Павлівська	254,8	5	0,01962
Поромівська	108,6	1	0,00921
Устилузька	415,6	1	0,00241
Камінь-Каширський район			
Камінь-Каширська	1421,9	8	0,00563
Любешівська	1239,1	4	0,00323
Маневицька	1097,2	9	0,00820
Прилісненська	526,7	2	0,00380
Сошичненська	394,8	3	0,00760
Ковельський район			
Вишнівська	498,3	5	0,01003
Голобська	300,8	1	0,00332
Головненська	317,2	2	0,00631
Дубечненська	310,7	5	0,01609
Дубівська	204,7	2	0,00977
Заболоттівська	253,3	2	0,00790
Забродівська	333,8	2	0,00599

Ковельська	311,1	14	0,04500
Колодяжненська	464,4	5	0,01077
Луківська	161,2	2	0,01241
Любомльська	296,8	4	0,01348
Поворська	299,3	2	0,00668
Ратнівська	481,2	1	0,00208
Рівненська	333,5	3	0,00900
Самарівська	256,8	1	0,00389
Сереховичівська	167,6	1	0,00597
Смідинська	227,2	1	0,00440
Старовижівська	373,3	3	0,00804
Турійська	869,0	6	0,00690
Шацька	761,1	3	0,00394
Луцький район			
Берестечківська	223,2	4	0,01792
Боратинська	282,7	3	0,01061
Городищенська	234,7	1	0,00426
Горохівська	494,9	6	0,01212
Доросинівська	234,7	1	0,00426
Ківерцівська	473,9	2	0,00422
Колківська	763,5	3	0,00393
Копачівська	178,4	1	0,00561
Луцька	383,1	26	0,06787
Мар'янівська	229,7	3	0,01306
Підгайцівська	285,0	1	0,00351
Рожищенська	461,5	3	0,00650
Торчинська	286,8	2	0,00697
Цуманська	447,0	4	0,00895
<i>Разом</i>	<i>4979,1</i>	<i>60</i>	<i>0,16979</i>

Середній коефіцієнт забезпеченості шкільними музеями по Волинській області становить 0,012311 од/км². Показник коефіцієнта, що є вище середньообласного спостерігається у 14 громадах або 28 %, водночас у переважній більшості громад він є нижче середнього. Найбільші показники спостерігаються в Нововолинській ТГ (Володимир-Волинський район) – 0,07979 од/км², Луцькій ТГ (Луцький) – 0,06787 од/км², Володимир-Волинській (Володимир-Волинський) – 0,04798 од/км², Ковельській (Ковельський) – 0,04500 од/км². Найменші показники у Ратнівській (Ковельський) – 0,00208 од/км², Устилузькій (Володимир-Волинський) – 0,00241 од/км², Оваднівській (Володимир-Волинський) – 0,00282 од/км², Любешівській – (Камінь-Каширський) – 0,00323 од/км². У Володимир-Волинському районі найбільші показники в Нововолинській – 0,07979 од/км², та Володимир-Волинській – 0,04798 од/км² громадах, а найменші в Устилузькій – 0,00241 од/км² та Оваднівській – 0,00282 од/км². Середній показник по району становить – 0,021071 од/км². У Камінь-Каширському районі найбільший показник у Маневицькій 0,00820 од/км², а найменший у Любешівській – 0,00323 од/км². Середній показник по району становить – 0,00569 од/км². У Ковельському районі найкращими показниками відзначаються Ковельська – 0,04500 од/км² та

Дубечненська – 0,01609 од/км², найгіршими – Ратнівська – 0,00208 од/км² та Голобська 0,00332 од/км². Середній показник по району становить – 0,00928 од/км². Для Луцького району характерними є найкращі коефіцієнти у Луцькій – 0,06787 од/км² та Берестечківській – 0,01792 од/км² громадах. Найгірші показники визначаються у Підгайцівській – 0,00351 од/км² та Колківській – 0,00393 од/км² територіальних громадах. Для району середнім значенням коефіцієнта є 0,12128 од/км². Рівень коефіцієнта забезпеченості свідчить про значний, проте недостатній рівень наявності шкільних музеїв у громадах області.

Таблиця 5

Коефіцієнт забезпеченості «зразковими» шкільними музеями
ТГ Волинської області

Територіальна громада	Площа, км ²	Кількість шкільних музеїв, од	Коефіцієнт забезпеченості, од/км ²
Володимир-Волинський район			
Володимир-Волинська	104,2	1	0,00960
Локачинська	344,4	1	0,00290
Нововолинська	75,2	3	0,03989
Камінь-Каширський район			
Камінь-Каширська	1421,9	2	0,00141
Любешівська	1239,1	1	0,00081
Прилісненська	526,7	1	0,00190
Ковельський район			
Вишнівська	498,3	1	0,00201
Ковельська	311,1	1	0,00321
Колодяжненська	464,4	1	0,00215
Луківська	161,2	1	0,00620
Любомльська	296,8	1	0,00337
Поворська	299,3	1	0,00334
Старовижівська	373,3	1	0,00268
Турійська	869,0	2	0,00230
Шацька	761,1	1	0,00131
Луцький район			
Ківерцівська	473,9	2	0,00422
Колківська	763,5	1	0,00131
Луцька	383,1	4	0,01044
Підгайцівська	285,0	1	0,00351
Рожищенська	461,5	1	0,00217

Середній коефіцієнт забезпеченості шкільними музеями по Волинській області становить 0,00277 од/км². Показник коефіцієнта, що є вище середньообласного спостерігається у 11 громадах або 47,8 %, що є майже у половині громад. Найбільші показники спостерігаються в Нововолинській ТГ (Володимир-Волинський район) – 0,03989 од/км², Луцькій ТГ (Луцький) – 0,01044 од/км² та Володимир-Волинській (Володимир-Волинський) – 0,00960 од/км². Найменші показники у Любешівській (Камінь-Каширський) – 0,00081 од/км², Шацькій (Ковельський) та Колківській (Луцький) по 0,00131 од/км², а

також у Камінь-Каширській (Камінь-Каширський) – 0,00141 од/км² громадах. У Володимир-Волинському районі найбільші показники в Нововолинській – 0,03989, та Володимир-Волинській – 0,0090 од/км² громадах, а найменші в Локачинській – 0,00290 од/км². Середній показник по району становить – 0,00955 од/км². У Камінь-Каширському районі найбільший показник у Прилісненській – 0,00190 од/км², а найменший у Любешівській – 0,00081 од/км². Середній показник по району становить – 0,00125 од/км². У Ковельському районі найкращими показниками відзначаються Луківська – 0,00620 од/км², Любомльська – 0,00337 од/км², та Поворська – 0,00334 од/км², найгіршими – Вишнівська – 0,00201 од/км² та Шацька – 0,00131 од/км². Середній показник по району становить – 0,000248 од/км². Для Луцького району характерними є найкращі коефіцієнти у Луцькій – 0,01044 од/км² та Ківерцівській – 0,00422 од/км² громадах. Найгірші показники визначаються у Рожищенській – 0,00217 од/км² та Колківській – 0,00131 од/км² територіальних громадах. Для району середнім значенням коефіцієнта є 0,00380 од/км². Рівень коефіцієнта забезпеченості є досить пристойним, проте було б добре аби він складав вище середньообласного показника не менше, ніж у третині територіальних громад регіону.

Нині діюча на території громад області мережа шкільних музеїв завдяки наявній фондовій, матеріально-технічній базам та кадровому забезпеченню висококваліфікованими спеціалістами-практиками мають можливість істотно удосконалити навчальний та навчально-виховний (особливо національно-патріотичне виховання) процеси загальноосвітніх закладів, істотно покращити краєзнавчу роботу. Вони є потужним у громадах туристично-рекреаційним ресурсом здатним задовольнити різноманітні і найвибагливіші смаки туристів. Завдяки науковій типізації, структурованості експозицій, що відповідає профілю музею та залученню фахових науковців у проведення досліджень, учнівської молоді. Представлена інформація дозволяє на поглибленому науковому рівні відобразити основні етапи розвитку та існування окремо взятих територій.

Наявний ресурс таких музеїв має можливість стати базою у населеному пункті і в цілому у громаді для організації та проведення краєзнавчої та науково-дослідної роботи (можуть бути утворені та функціонувати гуртки певного спрямування), а також потужним ресурсом розвитку туризму. Аналогічно може здійснюватися робота з художньо-естетичного виховання учнів з метою вивчення етнографічних та історико-культурних особливостей краю (дослідження народних художніх промислів та ремесел, автентики, традицій та обрядових дійств тощо). Музеї природничого спрямування сприятимуть поглибленому вивченню природи, впливу на неї людини, пошуку шляхів вирішення екологічних проблем громад, підготовці майбутніх екологів, географів, біологів хіміків, фізиків. Шкільні музейні установи є також об'єктами туризму, що сприятиме розвитку туристичної галузі громад. Їх відвідування створює у потенційних туристів уявлення про особливості кожної громади, їх природний, історико-культурний та соціально-економічний потенціал. Екскурсійна робота учнів під час відвідування музеїв сприятиме їх

професійному росту, обміну інформаційними даними, пошуку новітніх тематик для науково-дослідних робіт, кращому пізнанню історії та культури для відвідувачів музеїв.

Слід відмітити, що зважаючи на істотну перевагу серед шкільних музеїв історичних (69,0 %) та етнографічних (22,3 %) за профілем. Основний акцент робиться на збереженні та відтворенні історичної та етно-культурної спадщини окремо взятих населених пунктів (громад), що сприяє розвитку пізнавального туризму. Для розвитку інших видів туризму необхідно з одночасним розширенням мережі шкільних музеїв сприяти збільшенню кількості інших видів вузькопрофільних музейних установ (природничих, мистецьких, галузевих, образотворчого мистецтва).

Водночас шкільні музеї мають ряд проблемних питань, що необхідно вирішити: 1) відкрити шкільні музеї у всіх загальноосвітніх навчальних закладах територіальних громад Волині; 2) додатково відкрити нові вузькопрофільні шкільні музеї, яких нині в громадах спосперігається невелика кількість; 3) відремонтувати наявні музейні приміщення; 4) виділити нові більш просторі приміщення та виставкові зали з метою розширення експозицій чи структуризації їх по тематиці; 5) придбати новітню мультимедійну техніку для висвітлення матеріалів; 6) здійснити заміну виставкового (експозиційного) обладнання; 7) розширити експозицію шкільних музеїв (забезпечивши збереження фондів), залучивши до пошукової роботи учнівську молодь закладу; 8) проводити періодичні тематичні виставки, де відображати значні події у житті громади, краю, держави; 9) забезпечити виокремлення музею як окрему структурну одиницю загальноосвітнього закладу зі своїм штатом працівників; 10) залучити наукових фахівців ВВЗ та НДІ для наукового впорядкування експозиції; 12) утворити нові та розширити за тематикою існуючі пошукові гуртки на базі цих музеїв; 13) розширити інформаційну базу музеїв за рахунок інформаційних та спеціалізованих друкованих видань; 14) створити сайти або розділи сайтів загальноосвітніх навчальних закладів, де буде відображена інформація про музеї; 15) посилити рекламно-інформаційну роботу про проведення певних навчальних навчально-виховних, наукових та інших у музеях; 16) посилити залучення учнівської молоді шляхом проведення інформаційних екскурсій до наукової та пошукової робіт; 17) збільшити використання наявних матеріалів та фондів у навчальному процесі; 18) створювати візуальні 3D та аудіо тури експозицією музею і викладати на сайт; 19) забезпечити «інклюзивну доступність» експозицій; 20) включити шкільні музеї до складу туристично-рекреаційних маршрутів місцевого значення; 21) запропонувати найвизначніші музеї для включення у міжрегіональні та транскордонні туристичні маршрути.

Інтенсивний та успішний розвиток у музейної справи шкільних музеях області забезпечує співпраця Управління освіти і науки, Управління культури, питань релігії та національностей культури Волинської облдержадміністрації, Волинського обласного центру національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства Волинської обласної ради, Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, Волинського краєзнавчого музею та

навчальних закладів. Фахівцями зазначених установ проводяться спільні семінари-практикуми відповідальних за музейну роботу, керівників музеїв, а також огляди музеїв. Керівники шкільних музеїв навчальних закладів, беруть активну участь в науково-практичних конференціях, таких як «Волинський музей: історія і сучасність», «Минуле і сучасне Волині та Полісся». Спільними зусиллями розробляються тематичні екскурсії з відвідуванням музеїв при загальноосвітніх навчальних закладах області. Використовуючи краєзнавчий потенціал шкільних музеїв, актуальним є питання застосування інформаційних та інтерактивних технологій¹⁶. Завданням сьогодення є активний пошук та впровадження інноваційних форм діяльності, цікавого позитивного зарубіжного досвіду у цих музеях та розробка новітніх музейно-освітніх програм для школярів. Це дозволить підняти на вищий щабель розвиток музейної справи у загальноосвітніх навчальних закладах, що сприятиме удосконаленню процесів освіти й виховання учнівської молоді музейними засобами та формуванню якостей свідомого громадянина України.

Сучасні реалії, зокрема військові дії вимагають замислитися над збереженням нині доступної історико-культурної спадщини, природних особливостей певних територій, зокрема громад, що створюють передумови для відтворення для майбутніх поколінь автентичних та природних особливостей волинського краю. Саме створені і функціонуючі шкільні музеї різних профілів і спрямувань дають змогу показати найбільш значимі елементи на території певних населених пунктів і слугують незамінним джерелом не тільки для навчального і виховного процесів, науково-дослідної роботи, а й для розвитку туризму у містах, селищах і селах, що у свою чергу дозволяє популяризувати ці території, розкрити їх як цікаві туристичні об'єкти, поширивши про них значний об'єм інформації. Це водночас сприятиме розбудові туристичної інфраструктури (засобів розміщення, транспортних шляхів, закладів торгівлі, сфери послуг, тощо), створить нові робочі місця, покращить соціально-економічне становище населення, а головне утвердить самобутність українського народу. Розширення мережі шкільних музеїв сприятиме вирішенню проблем регіону та сприятиме прогресивному поступальному розвитку туризму.

Отже, шкільні музеї мають вагомий туристичний потенціал, що сприятиме розвитку туристичної галузі громад краю. Відвідування подібних закладів створює позитивний імідж громади у потенційних туристів, а також дає можливість диверсифікувати туристичний продукт досліджуваної громади.

---

¹⁶ Павловська Т. С., Чабанчук М. А. Музеї при загальноосвітніх навчальних закладах Волинської області: хронологічний та хронологічний аспекти. Географія та туризм = Geography and tourism : наук. зб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. Вип. 34. С. 200–213.

Наукове видання

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ
В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:
УПРАВЛІННЯ, ТЕХНОЛОГІЇ, МОДЕЛІ**

Колективна монографія

*За науковою редакцією
доктора економічних наук, професора Матвійчук Л.Ю.,
доктора економічних наук, професора Барського Ю.М.,
кандидата географічних наук, доцента Лепкого М.І.*

Підп. до друку 10.11.2022 р.
Формат 60x84/16. Папір офс. Гарнітура Таймс.
Ум. друк. арк. 17.
Тираж 300 прим. Зам. 43.

Інформаційно-видавничий відділ
Луцького національного технічного університету
43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75
Друк – ВІП Луцького НТУ